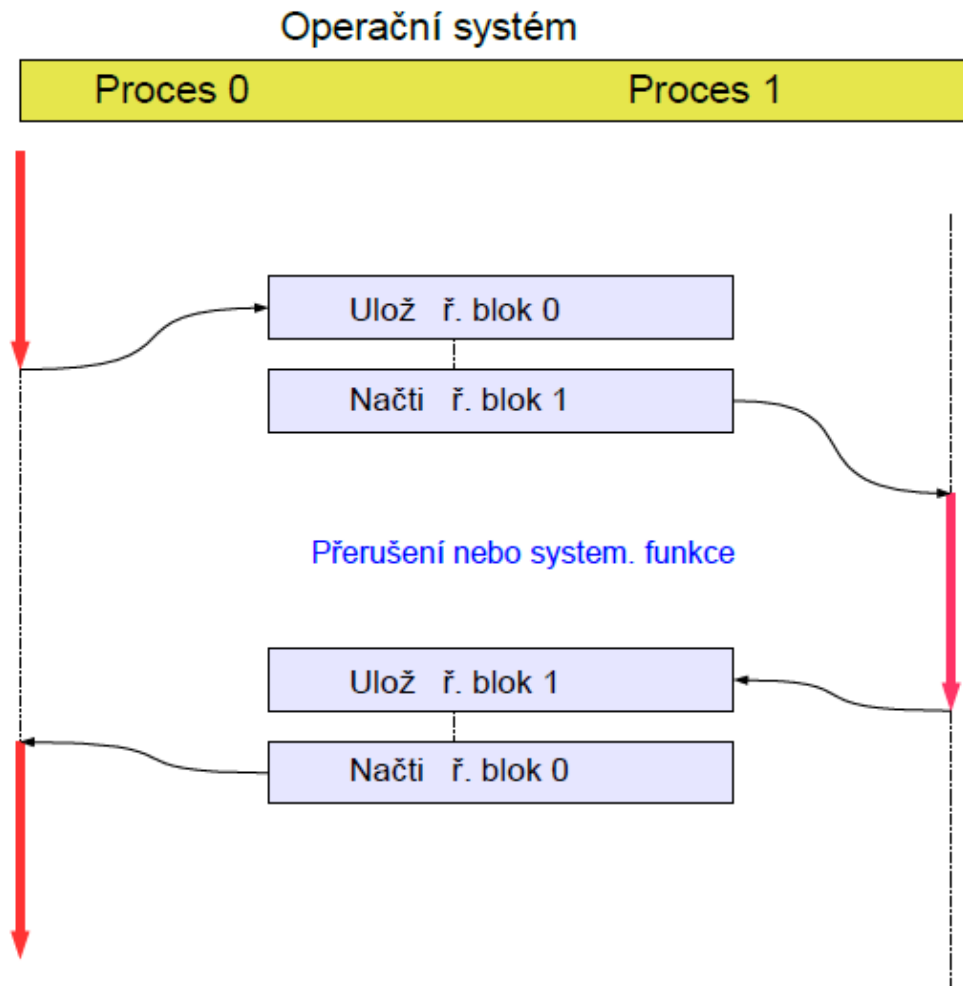

Operační systémy

3. Přepínání kontextu, plánovače OS a plánování CPU

3. ročník

Přepínání kontextu

Přepínání kontextu

- ▶ Operace přepnutí z jednoho běžícího procesu na druhý
 - Opakuje se mnohokrát za sekundu
 - Vytváří iluzi paralelního běhu
- ▶ Podporují všechny multitaskingové OS
- ▶ Dochází k němu i při obsluze přerušení nebo změně režimu (privilegovaný vs. uživatelský)
- ▶ Změnu provádí dispatcher na základě scheduleru
 - Plánování CPU → plánovací algoritmy → fronty

Přepínání kontextu

▶ HW varianta

- Rychlejší
- Problém se správným uložením všech registrů

▶ SW varianta

- Nejčastější
- Pomalejší -> vyšší režie

▶ Př.: Spočtete dobu přepnutí kontextu, když víte, že proces běží 3ms a dispatcher zabere 10% celkového času. Nakreslete.

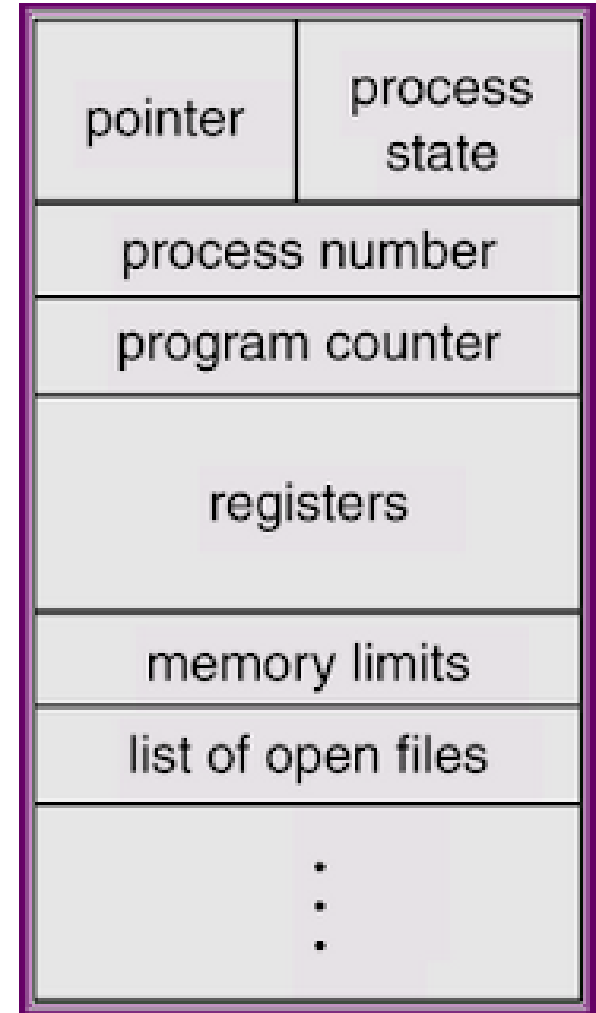
- 3ms ... 90%
- Xms ... 10%

PCB – Process Control Block

- ▶ Řídící blok procesu
 - Task Control Block / Task Structure
- ▶ Dynamická datová struktura obsahující nejn nutnější informace pro správu a běh procesu
- ▶ Každý proces má svou PCB
- ▶ Umístěna v privilegovaném režimu
 - Chráněna před přístupem uživatelů a dalšími procesy

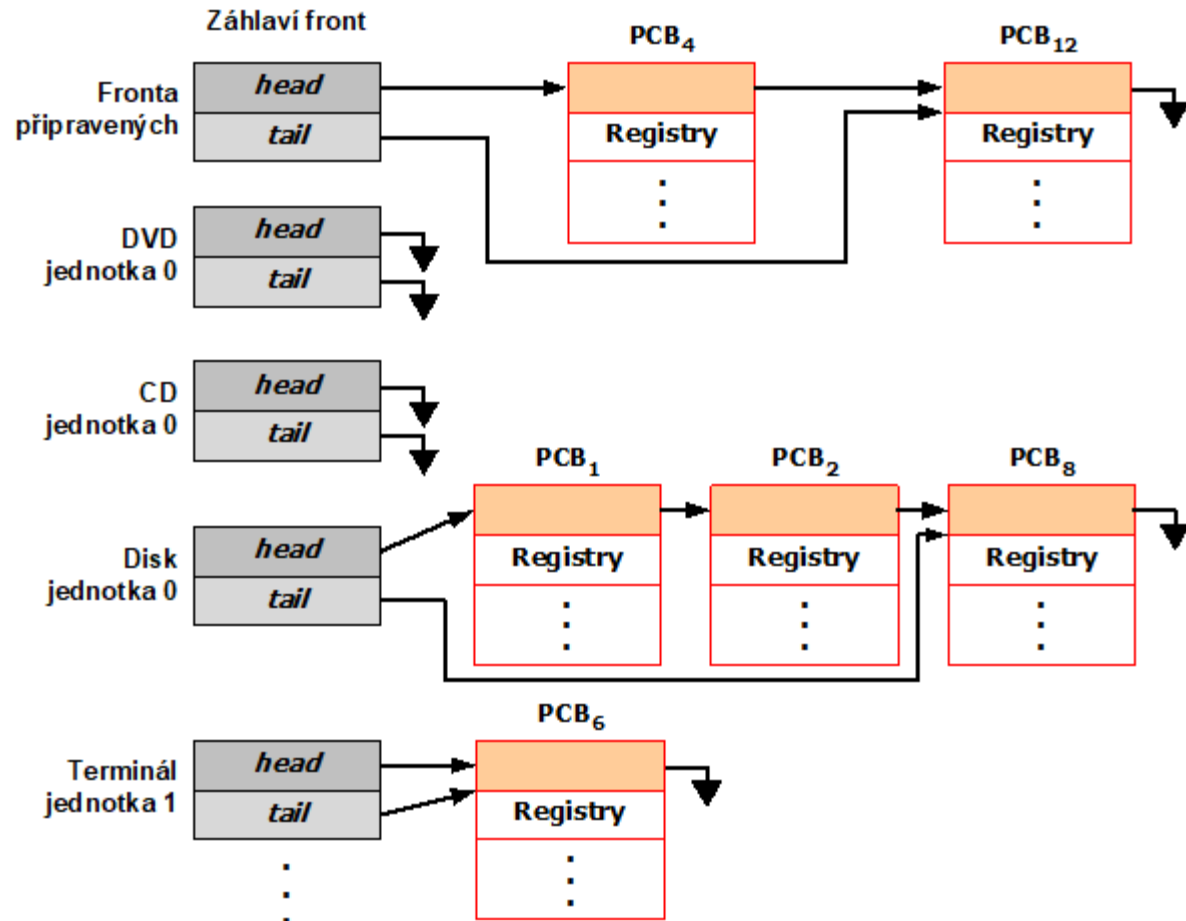
PCB – Process Control Block

- ▶ PID, UID
- ▶ Kopie registrů pro jejich pozdější načtení (EIP, ESP)
- ▶ Priorita
- ▶ Účtovací informace
 - Doba běhu, poslední spuštění
- ▶ Alokovaná IO zařízení

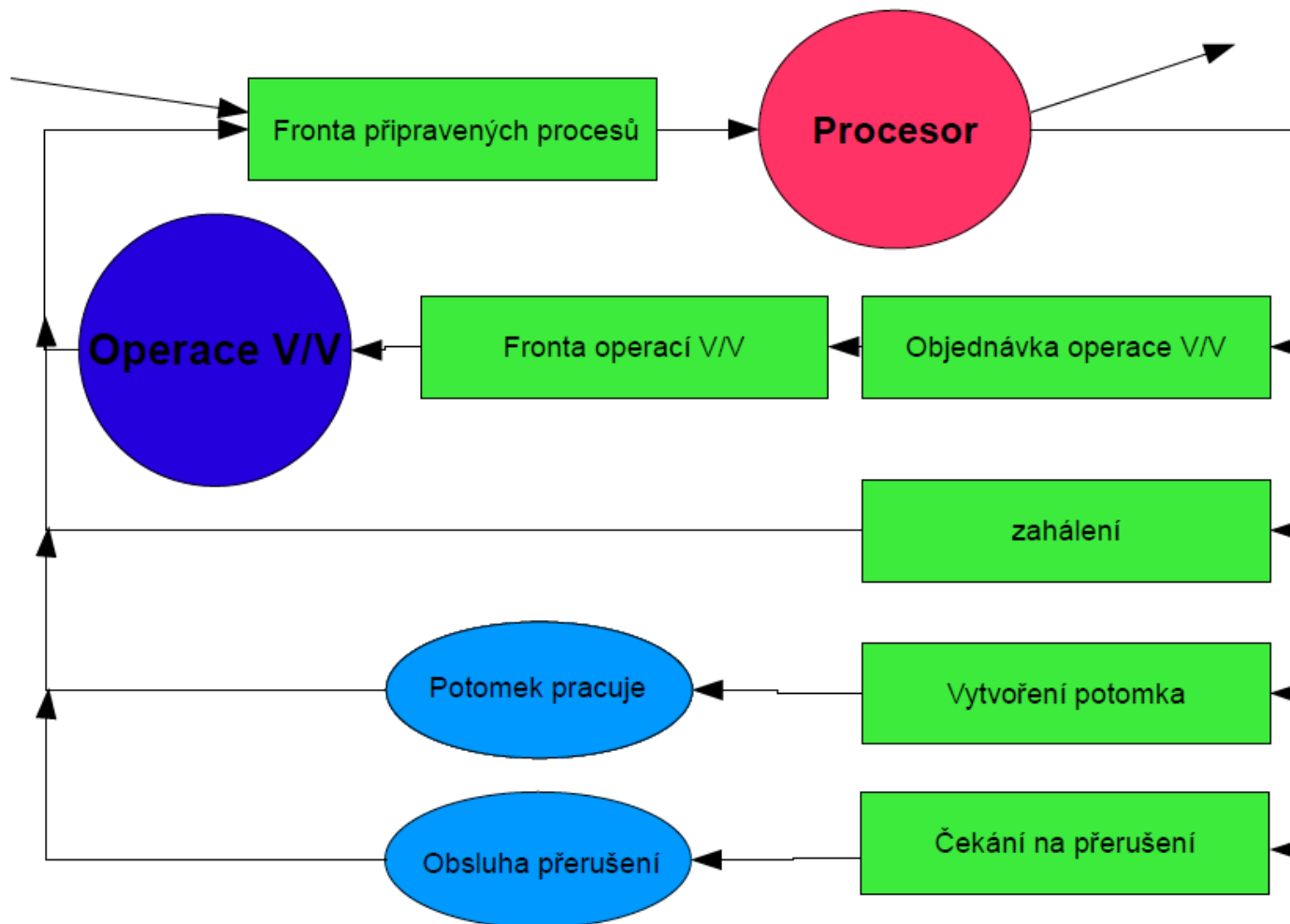

Fronty procesů

- ▶ Fronta ukazatelů na první a poslední PCB
- ▶ Procesy mezi fronty migrují
- ▶ Synchronizace a urychlení práce

Dispatcher a dlouhodobý plánovač

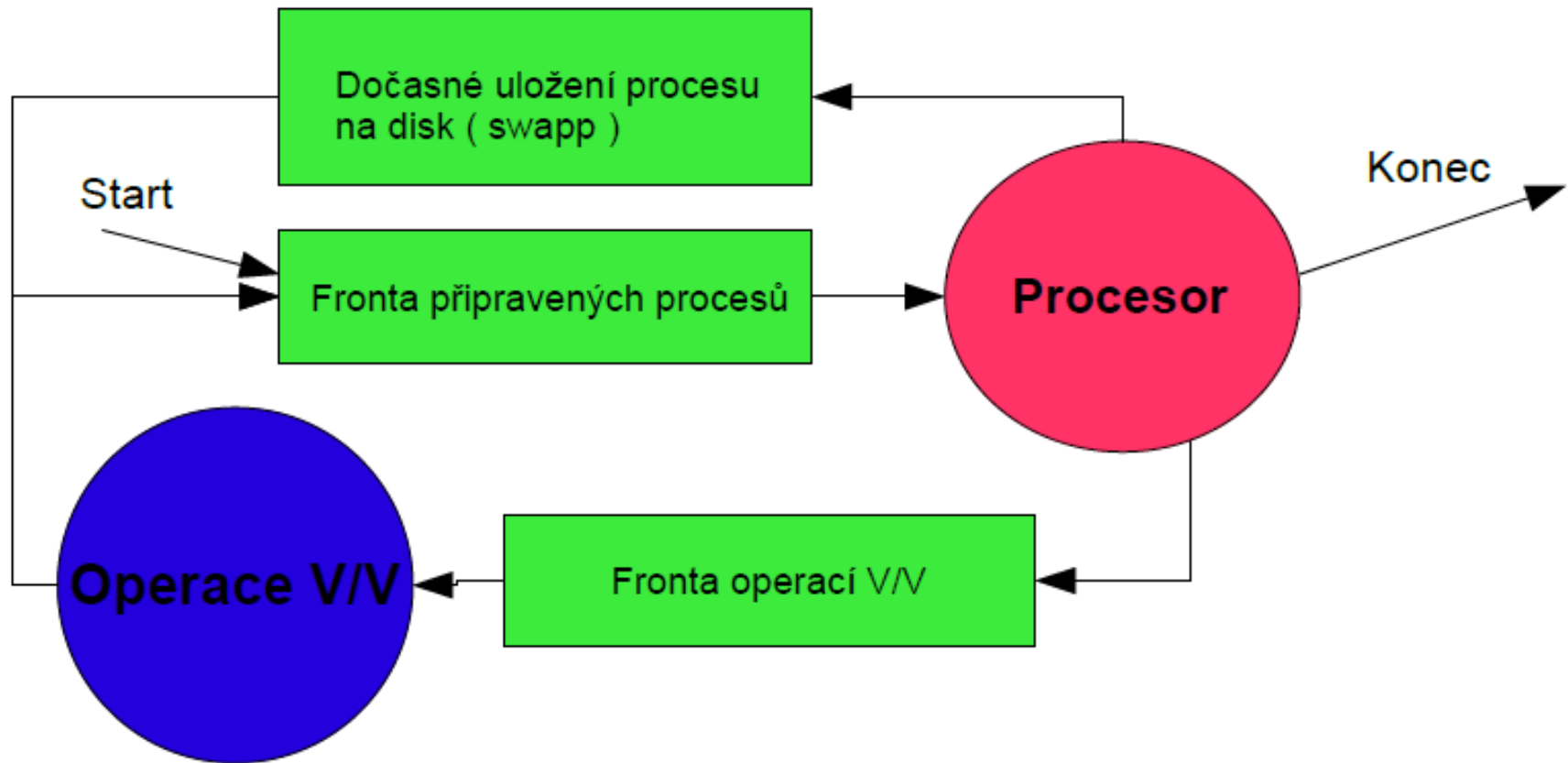
Krátkodobý plánovač

- ▶ Short Term, operační plánovač, plánování procesoru, dispatcher
- ▶ Vybírá, který proces bude využívat uvolněný CPU → extrémně rychlý
- ▶ 2 základní fronty
 - Ready
 - IO Event

Dlouhodobý plánovač

- ▶ Long Term, plánovač úloh (job scheduler), strategický plánovač
- ▶ Aktivován zřídka
 - Sekund až minuty
 - Nemusí být rychlý
- ▶ Vhodná kombinace několika úloh náročných na IO operace a CPU
 - Dávkové zpracování
- ▶ V interaktivních systémech se prakticky nepoužívá a degraduje na přímé předání práce krátkodobému plánovači

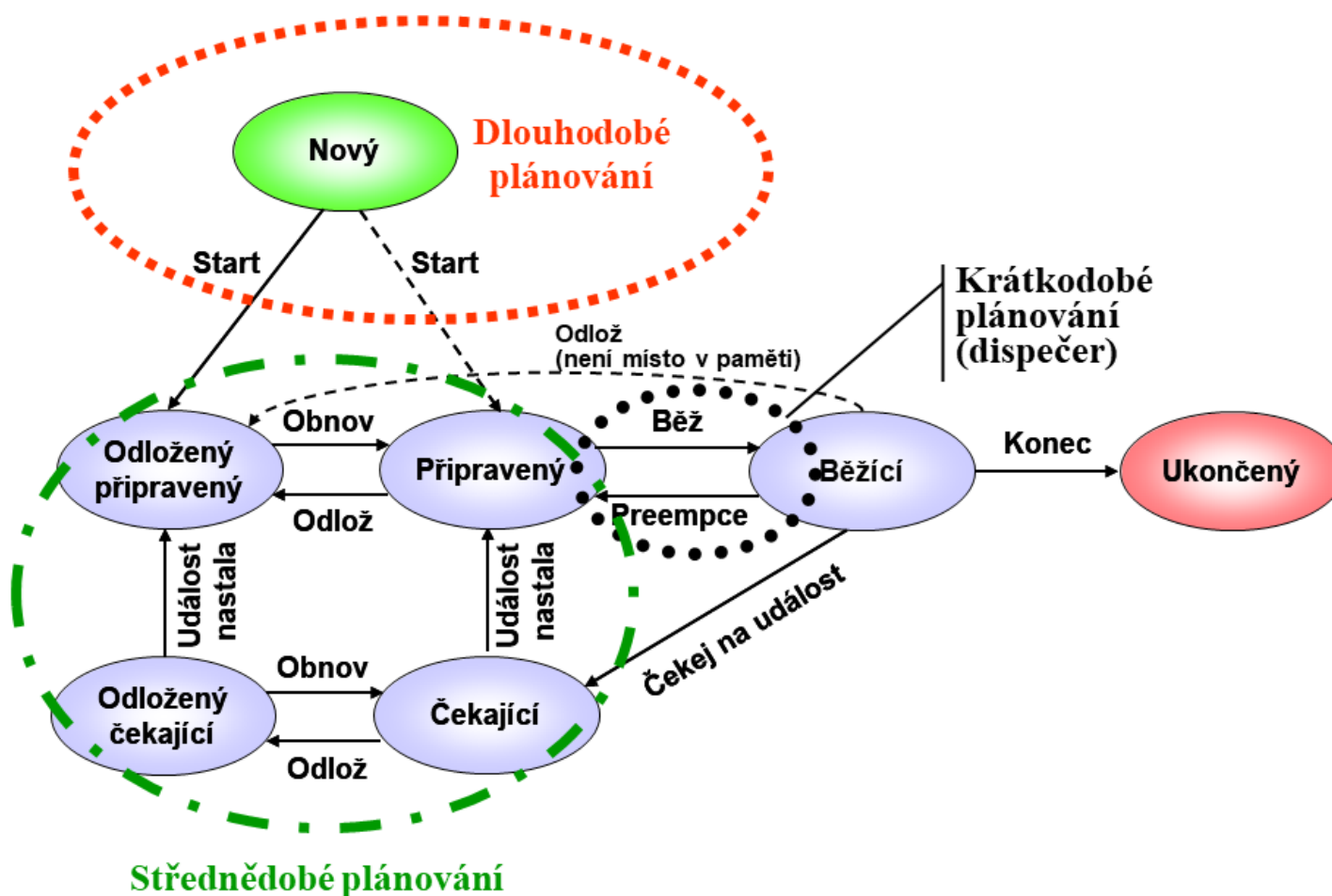
Střednědobý plánovač

Střednědobý plánovač

- ▶ Mid Term, taktický plánovač
- ▶ Vybírá, který proces odloží z OP na swap oddíl a naopak
 - Swap out / Swap in
 - Spolupracuje se správcem hlavní paměti
- ▶ Dva nové stavy
 - Swap Waiting
 - Swap Ready

Životní fáze procesu – 7 stavů

Plánování CPU

- ▶ Scheduler se rozhoduje, kterému procesu přidělí procesor na základě:
 - a) Ukončení procesu
 - b) Změně stavu procesu z Run do Ready
 - c) Změně stavu procesu z Run do Wait
 - d) Změně stavu procesu z Wait do Ready
- ▶ Preemptivní
 - a, b, d
- ▶ Nonpreemptivní
 - a, c, d

Cíle plánování CPU

- ▶ **Využití CPU**
 - Maximalizace kontinuální činnosti CPU
- ▶ **Propustnost**
 - Maximalizace přirozeně ukončených procesů za jednotku času
- ▶ **Doba čekání**
 - Minimalizace doby čekání procesu na CPU
- ▶ **Doba obrátky**
 - Minimalizace potřebné doby pro provedení konkrétního procesu
- ▶ **Doba odpovědi**
 - Minimalizace doby, která uběhne od vyvolání požadavku na spuštění procesu po jeho první reakci (např. výpis na terminál)

Preemptivní vs. nepreemptivní

▶ Preemptivní

- OS má plnou kontrolu nad procesem
 - Kdykoliv může odebrat CPU
 - Kontrola také nad všemi přidělenými prostředky
 - Algoritmy: SRTF, PS, RR, MFQS
- Většinou po uplynutí přidělené doby (TQ)
 - Interní časovač -> přerušování
- Složitější implementace OS
- Nutnost HW podpory v CPU
- Windows NT (32bit), Linux, Mac OS X, Unix

▶ Nepreemptivní

- OS nemá plnou kontrolu nad procesem
 - Proces využívá CPU, jak dlouho potřebuje
 - OS nemůže odebrat CPU procesu
 - Problém s chybným programem -> nevrátí řízení OS -> zamrznutí
 - Algoritmy: FCFS, SJF
- Využití v tzv. uzavřených systémech
 - Všechny procesy jsou předem známe, včetně jejich vlastností
- Windows 3.x/95/98 (16bit), Mac OS

FCFS – First Come First Served

- ▶ Nepreemptivní
- ▶ Procesy jsou obsluhovány v pořadí, v jakém přišly do fronty Ready
- ▶ Nejjednodušší plánovací algoritmus
- ▶ Nevhodné pro OS se sdílením času
 - Vyžadována odpověď v přiměřené době
- ▶ Jeden proces může zablokovat ostatní na delší dobu
 - Efekt kolony
- ▶ Velká průměrná čekací doba
- ▶ Samostatně se nepoužívá
 - V kombinaci s RR → MFQS

FCFS – First Come First Served

Process	AT	BT	CT	TAT	WT	VT
P0	0	4				
P1	2	7				
P2	5	2				
P3	6	1				
P4	8	3				

- ▶ AT = Arrival Time
- ▶ BT = Burst Time
- ▶ CT = Completion Time
- ▶ TAT = Turn Around Time
 - $CT - AT = BT + WT$
- ▶ WT = Waiting Time
 - $TAT - BT = CT - AT$
- ▶ VT = Visiting Time
- ▶ RT = Reading Time
 - $VT - AT$

FCFS – First Come First Served

Process	AT	BT	CT	TAT	WT	VT
P0	0	4				
P1	2	7				
P2	5	2				
P3	6	1				
P4	8	3				

FCFS – First Come First Served

Process	AT	BT	CT	TAT	WT	VT
P0	0	4				
P1	2	7				
P2	5	2				
P3	6	1				
P4	8	3				

FCFS – First Come First Served

Process	AT	BT	CT	TAT	WT	VT
P0	0	4	4	4	0	0
P1	2	7	11	9	2	4
P2	5	2	13	8	6	11
P3	6	1	14	8	7	13
P4	8	3	17	9	6	14

▶ AVG TAT = 7,6ms | AVG WT = 4,2ms

SJF – Shortest Job First

- ▶ Nepreemptivní
 - Shortest Job Next
- ▶ Přednost mají ty úlohy u nichž je předpoklad nejkratšího běhu
 - V případě stejného BT je vybrán dřívější proces
- ▶ Hrozí hladovění
- ▶ Mnohem menší doba čekání než u FCFS

SJF – Shortest Job First

- ▶ Nelze implementovat v systémech s krátkodobým plánováním → dlouhodobé plánování

- Odhadování délky běhu

- ▶ Velmi závislé na dobrém odhadu

- $t_{n+1} = \alpha t_n + (1-\alpha)t_{n-1}$

Odhadovaná délka následujícího běhu.

Skutečná doba při minulém spuštění.

Předpokládaná doba pro minulé spuštění.

Jak důvěryhodný je odhad $\langle 0,1 \rangle$

SJF – Shortest Job First

Process	AT	BT	CT	TAT	WT	VT
P0	0	4				
P1	2	7				
P2	5	2				
P3	6	1				
P4	8	3				

SJF – Shortest Job First

Process	AT	BT	CT	TAT	WT	VT
P0	0	4	4	4	0	0
P1	2	7	11	9	2	4
P2	5	2	14	9	7	12
P3	6	1	12	6	5	11
P4	8	3	17	9	6	14

▶ $\text{AVG TAT} = 7,4\text{ms}$ | $\text{AVG WT} = 4\text{ms}$

Shortest Remaining Time First

- ▶ Preemptivní SJF \rightarrow SRTF
- ▶ Pokud má nově příchozí úloha nejkratší BT přeruší a nahradí se aktuálně probíhající proces
- ▶ V případě dvou stejných BT vybráno dle FCFS

Shortest Remaining Time First

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT
P0	0	7					
P1	1	5					
P2	2	3					
P3	3	1					
P4	4	2					
P5	5	1					

Shortest Remaining Time First

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT
P0	0	7	6				0
P1	1	5	4				1
P2	2	3	2				2
P3	3	1	0	4	1	0	3
P4	4	2					
P5	5	1					

Shortest Remaining Time First

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT
P0	0	7	6, 0	19	19	12	0
P1	1	5	4, 0	13	12	7	1
P2	2	3	2, 0	6	4	1	2
P3	3	1	0	4	1	0	3
P4	4	2	0	9	5	3	7
P5	5	1	0	7	2	1	6

▶ AVG TAT = 7,1ms | AVG WT = 4ms

PS – Priority Scheduling

- ▶ Možnost, jak preemptivního, tak nonpreemptivního řešení
- ▶ Plánování podle priority
 - Čím nižší číslo u priority, tím vyšší má přednost nebo naopak
 - Proces s nejvyšší prioritou vybrán jako první
 - V případě stejné priority vybráno dle FCFS
- ▶ Interní vs. externí prioritita
 - Měřitelné hodnoty odvozené ze samotného procesu
 - Paměťové nároky, počet používaných souborů
 - Vnější kritéria
 - Důležitost procesu
- ▶ Hrozí umorenění / hladovění
 - Procesy s malou prioritou
 - Řešením je umělé navýšení priority po určité době

PS – Priority Scheduling

Process	Priority	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P0	2	0	4						
P1	4	1	2						
P2	6	2	3						
P3	10	3	5						
P4	8	4	1						
P5	12	5	4						
P6	9	6	6						

- Pozn.: Čím vyšší číslo u priority, tím má proces vyšší přednost

PS – Priority Scheduling

Process	Priority	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P0	2	0	4	3,				0	
P1	4	1	2	1,				1	
P2	6	2	3	2,				2	
P3	10	3	5	3,				3	
P4	8	4	1						
P5	12	5	4					5	
P6	9	6	6						

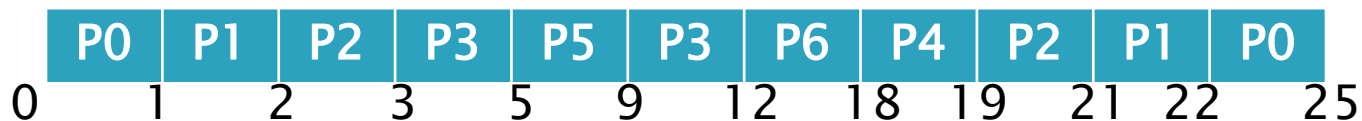

- Pozn.: Čím vyšší číslo u priority, tím má proces vyšší přednost

PS – Priority Scheduling

Process	Priority	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P0	2	0	4	3, 0	25	25	21	0	0
P1	4	1	2	1, 0	22	21	19	1	0
P2	6	2	3	2, 0	21	19	16	2	0
P3	10	3	5	3, 0	12	9	4	3	0
P4	8	4	1	0	19	15	14	18	14
P5	12	5	4	0	9	4	0	5	0
P6	9	6	6	0	18	12	6	12	6

15ms 11,43ms

- Pozn.: Čím vyšší číslo u priority, tím má proces vyšší přednost

RR – Round Robin

- ▶ Plánování cyklickou obsluhou
 - Rotační plánování
- ▶ Vhodný pro OS se sdílením času
- ▶ Základ tvoří TQ – Time Quantum
 - Maximálně po tuto dobu může proces využívat CPU
 - Poté zařazen na konec fronty → fair play planning
 - Skončí-li dříve, nastoupí pustí se dříve další proces
 - Efektivita → velké vs. malé TQ
- ▶ Preemptivní FCFS s TQ

RR – Round Robin ; TQ = 2ms

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P1	0	4						
P2	1	5						
P3	2	2						
P4	3	1						
P5	4	6						
P6	6	3						

► Fronta:

RR – Round Robin ; TQ = 2ms

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P1	0	4	2,				0	
P2	1	5	3,				2	
P3	2	2	0	6	4	2	4	2
P4	3	1						
P5	4	6						
P6	6	3						

► Fronta: ~~P1, P2, P3~~, P1, P4, P5, P2, P6,

RR – Round Robin ; TQ = 2ms

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P1	0	4	2, 0	8	8	4	0	0
P2	1	5	3,				2	
P3	2	2	0	6	4	2	4	2
P4	3	1	0	9	6	5	8	5
P5	4	6	4,				9	
P6	6	3						

► Fronta: ~~P1, P2, P3, P1, P4, P5~~, P2, P6, P5,

RR – Round Robin ; TQ = 2ms

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P1	0	4	2, 0	8	8	4	0	0
P2	1	5	3, 1, 0	18	17	12	2	1
P3	2	2	0	6	4	2	4	2
P4	3	1	0	9	6	5	8	5
P5	4	6	4, 2, 0	21	17	11	9	5
P6	6	3	1, 0	19	13	10	13	7

10,83ms 7,33ms

► Fronta: ~~P1, P2, P3, P1, P4, P5, P2, P6, P5, P2, P6, P5~~

Procvičování – PS a RR

▶ Priority Scheduling

- Stejné zadání (tabulka), ale obrátit prioritu
 - Čím nižší číslo u priority, tím má proces větší přednost

▶ Round Robin

- Stejné zadání (tabulka), ale $TQ = 4ms$

MQS – Multilevel Queue Scheduling

- ▶ Plánování pomocí více front
 - Procesy se mezi frontami nemohou přesouvat
- ▶ Rozdělení procesů do skupin
 - Interaktivní procesy → vyšší priorita
 - Procesy na pozadí → nižší priorita
 - Každá skupina má různé nároky na dobu odezvy
 - Plánování v rámci front
- ▶ Nutnost existence plánování mezi frontami
 - a) Podle priority s využitím preempce
 - Pokud není předchozí fronta prázdná, nedostane se proces z nižší fronty k CPU
 - b) Časové intervaly pro každou frontu
- ▶ Nejvyšší prioritu mají systémové procesy, pak interaktivní, dávkové a nakonec uživatelské

MFQS – Multilevel Feedback Queue Scheduling

- ▶ Plánování pomocí více front se zpětnou vazbou
 - Zpětnovazební plánování
 - Možnost přesunu procesů mezi frontami
- ▶ Jeden z nejvýznamnějších algoritmů plánování CPU
- ▶ Většinou využita kombinace RR–RR–FCFS
 - Procesy v první frontě mají nejkratší TQ
 - Do této fronty vstoupí každý proces
 - V následující frontě pak mají procesy delší TQ
 - Procesy v nižší frontě mohou být vykonány pokud je předchozí fronta prázdná

MFQS – Multilevel Feedback Queue Scheduling

- ▶ Velmi komplexní
- ▶ Hrozí stárnutí, tzv. Aging
 - Řešením je umělé zvýšení priority
 - Přesun procesu do vyšší fronty
- ▶ Proces z vyšší fronty může preemptivně ukončit proces z nižší fronty
 - Platí i pro frontu FCFS

MFQS – Multilevel Feedback Queue Scheduling ; $TQ1 = 10ms$, $TQ2 = 20ms$

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P1	0	12						
P2	8	25						
P3	21	33						
P4	30	2						

- ▶ Fronta Q1:
- ▶ Fronta Q2:
- ▶ Fronta Q3:

MFQS – Multilevel Feedback Queue Scheduling ; $TQ1 = 10ms$, $TQ2 = 20ms$

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P1	0	12	2, 1,				0	0
P2	8	25	15, 0				10	2
P3	21	33						
P4	30	2						

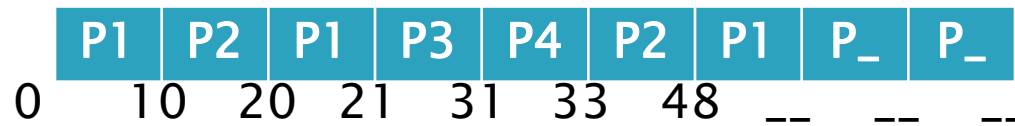

- ▶ Fronta Q1: ~~P1~~, ~~P2~~, P3,
- ▶ Fronta Q2: ~~P1~~, P2, P1,
- ▶ Fronta Q3:

MFQS – Multilevel Feedback Queue Scheduling ; $TQ1 = 10\text{ms}$, $TQ2 = 20\text{ms}$

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P1	0	12	2, 1,				0	0
P2	8	25	15, 0	48	40	15	10	2
P3	21	33	23,				21	0
P4	30	2	0	33	3	1	31	1

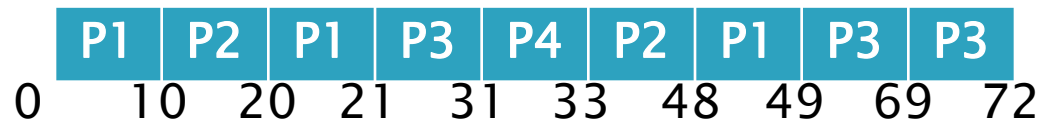

- ▶ Fronta Q1: ~~P1~~, ~~P2~~, ~~P3~~, ~~P4~~
- ▶ Fronta Q2: ~~P1~~, ~~P2~~, P1, P3
- ▶ Fronta Q3:

MFQS – Multilevel Feedback Queue Scheduling ; $TQ1 = 10\text{ms}$, $TQ2 = 20\text{ms}$

Process	AT	BT	BTR	CT	TAT	WT	VT	RT
P1	0	12	2, 1, 0	49	49	37	0	0
P2	8	25	15, 0	48	40	15	10	2
P3	21	33	23, 3, 0	72	51	18	21	0
P4	30	2	0	33	3	1	31	1

- ▶ Fronta Q1: ~~P1~~, ~~P2~~, ~~P3~~, ~~P4~~
- ▶ Fronta Q2: ~~P1~~, ~~P2~~, ~~P1~~, ~~P3~~
- ▶ Fronta Q3: ~~P3~~

Dodatek

▶ Guaranteed Scheduling

- Také znám jako „Fair Share“
- Při n uživatelích je čas využití CPU rozdělen jako $1/n$

▶ Lottery Scheduling

- Každému procesu je přidělen tiket
- Periodické losování
- CPU je přiděleno tomu procesu, jež má výherní tiket
- Důležité procesy mohou mít více tiketů
- Kooperativní procesy si mohou předávat tikety

KONEC

Zdroje

- ▶ <http://labe.felk.cvut.cz/vyuka/A3B33OSD/Tema-03-ProcesyVlakna-OSD-4.pdf> [19. 5. 2020]
- ▶ <http://labe.felk.cvut.cz/vyuka/A3B33OSD/Tema-04-Planovani-OSD.pdf> [21. 5. 2020]
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=HIB3hZ-5fHw> [21. 5. 2020]
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=wDmLvYiXzXI> [21. 5. 2020]
- ▶ https://www.youtube.com/watch?v=1w9FybdNi_Y [21. 5. 2020]
- ▶ <http://pages.cs.wisc.edu/~remzi/OSTEP/cpu-sched-mlfq.pdf> [21. 5. 2020]
- ▶ <https://publi.cz/books/11/05.html> [21. 5. 2020]